

Maahan muuttaneiden miesten kotoutuminen
– käytäntöjä, haasteita ja verkostotyöskentelyä
monikulttuurisen miestyön kentällä

Toukokuu 2014

Kannen kuva: tekijä fdecomite, haettu osoitteesta:

<http://www.flickr.com/photos/fdecomite/5772937861/in/photostream/>

(Lisenssi: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta,
Sosiaalitieteiden laitos, Sosiaalipsykologian oppiaine,
Monikulttuurisuuden soveltavan tutkimuksen työpaja.
Hillamaria Tuomi-Mark & Hanna-Mari Salapuro

Raportti on toteutettu yhteistyössä Väestöliiton kanssa.

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
2 Sukupuolen merkitys kotoutumiselle	2
2.1 Sukupuoli tutkimuksessa ja käytännön kotouttamistyössä	3
2.2 Maahanmuuttajamiesten terveys ja hyvinvointi	5
2.3 Miesten roolit perhedynamiikan muutoksissa	6
2.4 Työllistyminen osana kotoutumista	8
2.5 Maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa työskentelevien näkemyksiä kotoutumiskysymyksistä	10
3 Suomessa tehtävä mieserityinen maahanmuuttajatyö ja miestyön verkosto	13
3.1 Suomessa tehtävä työ maahanmuuttajamiesten kanssa	13
3.2 Hyviä käytäntöjä ja haasteita työssä maahan muuttaneiden miesten kanssa	16
3.3 Maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä monikulttuurisen miestyön verkostosta	19
4 Johtopäätökset	20
Lähteet	23

1 Johdanto

Vuodesta 2005 lähtien Suomeen muuttaneista ulkomaan kansalaisista hienoinen enemmistö on ollut miehiä. Toisaalta myös Suomesta pois muuttaneista ulkomaan kansalaisista enemmistö on miehiä. Miehet ovat vahvasti edustettuina joissakin kansallisuusryhmissä, ja joissakin he ovat selvässä vähemmistössä. Eri ryhmien sukupuolijakaumat ovat siis keskenään hyvin erilaisia. Esimerkiksi Britannian, Nigerian, Italian ja Nepaliläisten kansalaisista enemmistö on miehiä - briteillä noin 80 %, muilla mainituilla noin 75 %. (Tilastokeskus 2013.) Voidaan siis sanoa, että miesten maahanmuutto on merkittävä ilmiö myös Suomessa. Sitä kuitenkin on tutkittu verrattain vähän sukupuolen näkökulmasta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Käytännön kotouttamistyön kentällä on paljon naisten voimautumista tukevia työmuotoja sukupuolineutraalin työn rinnalla, kun taas miesten kotoutumisen tukemiseen tähtäävät työmuodot ovat harvinaisempia. Tämä raportti kiinnittääkin huomiota siihen, miten maahan muuttaneiden miesten kotoutuminen tulisi huomioida henkilökohtaisena prosessina ja yhteiskunnallisena ilmiönä siinä missä naistenkin.

Tässä raportissa tarkastellaan maahanmuuttajien kotoutumista miesnäkökulmasta: millaisia haasteita miehet kohtaavat Suomeen muutettuaan, millaisia hyviksi koettuja toimintamalleja ammattilaisilla jo on käytössä kotoutumisen tukemiseksi ja toisaalta millaisia kehitystarpeita edelleen on. Raportissa kuvataan Suomessa niin sanotun kolmannen sektorin toimijoita, jotka työskentelevät mieserityisten kysymysten parissa. Aluksi kartoitetaan aikaisempaa kotimaista ja ulkomailla tehtyä tutkimusta maahanmuuttajamiehistä ja heidän kotoutumisestaan esimerkiksi perhe-elämän ja terveyden näkökulmasta. Kirjallisuuskatsaus keskittyy kotoutumisen yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen.

“Maahanmuuttaja” sen enempää kuin “maahanmuuttajamieskään” eivät ole yksiselitteisiä tai ongelmattomia luokitteluja. Tämän raportin tavoite on kuitenkin yleisellä tasolla kartoittaa sellaisia haasteita, joita maahan muuttaneilla miehillä voi Suomessa tai kansainvälisen tutkimuksen perusteella muissa länsimaissa olla, ja tästä syystä tarkastellaan hyvinkin eri ryhmistä ja taustoista tulevien miesten kotoutumiseen liittyviä teemoja.

Raporttiin on haastateltu viittä miestyötä tekevää ammattilaista, jotka ovat mukana Väestöliiton koordinoimassa Monikulttuurisen miestyön verkostossa. Monikulttuurinen miestyön verkosto on syksyllä 2013 perustettu avoin kohtaamisareena monikulttuurisesta mieserityisestä työstä

kiinnostuneille ja työtä tekeville. Verkostoa koordinoi Väestöliiton Monikulttuurinen osaamiskeskus (Väestöliitto 2014). Suomalaisessa kontekstissa sukupuolierityisyys on yleisesti tähän asti tarkoittanut maahanmuuttajataustaisten naisten erityistarpeiden huomioimista. Käytännön työssä on kuitenkin huomattu, että myös maahanmuuttajataustaisilla miehillä voi olla omia, erityisiä tarpeita. Väestöliiton toiminnassa monikulttuurisuustyön keskiössä on perhelähtöisyys, koko perheen hyvinvoinnin edistäminen sen eri jäsenten taustat ja tarpeet huomioiden. Tätä kautta mieserityiset kysymykset liittyvät varsinkin rooleihin puolisoina ja isinä. Tämän raportin tarkoitus onkin myös kartoittaa Monikulttuurisen miestyön verkoston nykyistä tilaa ja tarjota näkökulmia sen edelleen kehittämiseen.

Kirjoittajat ovat sosiaalipsykologian opiskelijoita Helsingin yliopiston Sosiaalitieteiden laitoksella. Raportti on kurssityö, joka on syntynyt yhteistyössä Väestöliiton kanssa.

2 Sukupuolen merkitys kotoutumiselle

Maahanmuutto voidaan nähdä pitkälti sukupuolittuneena ilmiönä. Tällä tarkoitetaan sitä, että miesten ja naisten muuttoliikkeen taustat, syyt ja todennäköisesti myös seuraukset heille itselleen, voivat hyvinkin olla sukupuolten mukaan eriytyneitä. Tämä heijastuu myös työmarkkinoilla, politiikoissa ja kohdemaan käytännöissä. (Donato 2006) Samoin syrjivät käytännöt ja syrjinnän muodot voivat olla sukupuolen mukaan määrittyneitä (Harnois & Ifatunji 2011). Sukupuolen voi ajatella olevan yksi tekijä lisää siinä sopeutumisprosessissa, jota maahanmuuttajaperheet käyvät läpi. Kukin perheenjäsen joutuu neuvottelemaan suhteestaan sekä lähtömaan että vastaanottavan maan sukupuoleen liitettyihin normeihin ja odotuksiin. Sukupuoli-identiteettiin liittyvät seikat tulevat usein näkyviksi maahanmuuttajalle, joka pyrkii sopeutumaan ja täyttämään häneen kohdistettuja odotuksia. Identiteetistä ei neuvotella välttämättä vain paikallisesti, vaan monipaikkaisesti esimerkiksi lähtömaahan jääneiden sukulaisten kanssa. (Chuang & Tamis-LeMonda 2013; Datta ym. 2009.) Nämä seikat huomioiden voidaan miehillä ja naisilla olettaa olevan joitain toisistaan eroavia tarpeita kotoutumisessa, ja tällöin voidaan nähdä hyödylliseksi näihin tarpeisiin vastaaminen sukupuolierityisin toimenpitein.

2.1 Sukupuoli tutkimuksessa ja käytännön kotouttamistyössä

Sukupuoli-tematiikkaa maahanmuutossa on tutkittu enimmäkseen maahanmuuttajanaisten kautta. Samalla kun naisten erityistarpeisiin ja kotoutumisen emansipoiiviin vaikutuksiin on kiinnitetty huomiota, on miesten rooli joskus voinut implisiittisesti jäädä 'toiseuden' tai 'patriarkaatin' edustamiseksi (Datta ym. mt.). Toisaalta maahanmuuttajamiehistä koostuvista aineistoista on tehty paljon tutkimusta, mutta näissä tutkimuksissa ei ole kuitenkaan käsitelty sukupuolta, vaan maahanmuuttoa yleisellä tasolla. Tällöin miesten on itse asiassa voitu tulkita edustavan koko tutkimuskohteena olevaa ihmisryhmää eikä sukupuolta tai mieheyttä huomioida, saati problematisoida. Sukupuolen ja maahanmuuton välistä yhteyttä tarkastelevan tutkimuksen tekijöistä enemmistö on naisia, ja naisten on todettu myös tarttuvan helpommin nais- kuin mieserityisiin aiheisiin. (Donato 2006.) Samoin terveys- ja sosiaaliala, jossa käytännön kotoutumistyötä maahanmuuttajien parissa tehdään, on ainakin Suomessa hyvin naisvaltainen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014). Esimerkiksi Merja Aniksen (2008) tutkimus sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden vuorovaikutuksesta ja Shinyellan (2012) sosiaalityöntekijöiden maahanmuuttajamiehiä koskevia puhetapoja tarkasteleva tutkimus nostavat esille näitä haasteita.

Kotouttamistyössä sukupuolisensitiivisyys on tähän asti tarkoittanut pitkälti herkkyyttä tyttöjen ja naisten sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyville kysymyksille. Taustaoletuksena on tasa-arvoinen suomalainen yhteiskunta ikään kuin valmiina mallina, johon miehenä tai naisena sopeudutaan. Kuitenkin Honkasalon (2012) mukaan sukupuolen moninaisuutta painottavassa tulkinnassa tasa-arvo ei tarkoita ainoastaan miesten ja naisten välisiä suhteita ja sitä, että ne nähdään korostetun erilaisuutensa takia toisensa poissulkevinä ryhminä, vaan myös maskuliinisuuksien auki purkamista. Tähän purkamiseen liittyy myös monien erojen päällekkäisyyksien huomioiminen. (Honkasalo 2012, 281.) Voidaan myös puhua niin sanotusta erojen kartasta, jolle kukin maahanmuuttaja yksilönä asemoituu (Keskinen 2012, 317). Kotouttamistyössä tämä tarkoittaisi sukupuolen limittymistä esimerkiksi asiakkaan perhesuhteisiin, uskuntoon ja sosio-ekonomiseen taustaan. Sukupuoleen ja ikään liittyvät erot voidaan nähdä Suomessa nykyään joustavina, kun taas kulttuuriin ja etnisyyteen liittyviä eroja pidetään usein staattisina. Kuitenkin suomalainenkin kulttuuri muuttuu ja sekoittuu toisiin kulttuureihin kansainvälisten vaikutusten myötä. (Anis 2008, 102.) Lisäksi maahanmuuttajien kaksikulttuurisuus on yleistynyt verrattuna perinteiseen assimilaation ihanteeseen (Chuang & Tamis-LeMonda mt.196–196).

Erojen painottamisen vastakohtana on universaalisuuden painottaminen. Tällöin kulttuurieroja ei nähdä määräävinä, ei välttämättä edes olennaisina asiakastyössä, ja tällä on kahdenlaisia seurauksia. Ensinnäkin asiakkaan 'sulautuminen' palveluihin on helpompaa, kun häntä kohdellaan ennemmin yksilönä tai miehenä kuin maahanmuuttajana. Toisaalta jos erot kielletään tai jätetään huomioimatta, voi asiakkaan kanssa jäädä käsittelemättä juuri eroihin liittyviä, merkityksellisiä seikkoja (esim. syrjintäkokemukset, suomalaisen kulttuurin tuntemus). Niillä voi olla merkitystä maahanmuuttajan käytännön tilanteissa, vaikka samanlainen kohtelu ammattilaisen näkökulmasta on tasa-arvon periaatteen mukaista. (Keskinen mt. 310; Anis mt. 88.)

Tarkasteltaessa maahanmuuttajamiesten tilannetta tai kotoutumisen haasteita törmätään helposti stereotypioihin ja perusteettomaan oletukseen heidän keskinäisestä samankaltaisuudestaan. Kuitenkin käytännön miestyössä on huomattu sosiodemografisten tekijöiden, kuten iän ja koulutustaustan, vaikuttavan kotoutumisprosessiin. Kotoutuminen on samalla myös kaksisuuntainen prosessi; se ei ole vain maahanmuuttajan aktiivista sopeutumista valtakulttuuriin, vaan on aina suhteessa kohtaamisiin kantasuomalaisten kanssa. (Nyqvist & Hyvärinen 2012, 138–39.) Icken (2010) kuvaa maahanmuuttajamiesten moninaisia sosiaalisia elinympäristöjä, ja muistuttaa, että esimerkiksi kiihkeä uskonnollisuus ei välttämättä näissä ympäristöissä ole lainkaan niin keskeinen ryhmäjako kuin usein oletetaan. Oletus samankaltaisuudesta voi johtaa myös korostuneeseen ongelmakeskeisyyteen esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Myös käytännön työssä asiakkaan 'kulttuuristaminen', tämän näkeminen ensisijaisesti kulttuurinsa edustajana, tai jopa vankina voi olla este onnistuneelle yhteistyölle (Keskinen 2012, 301). Taustalla on usein ajatus työntekijän oman kulttuurin ensisijaisuudesta suhteessa asiakkaan kulttuuritaustaan, jolloin sitä voidaan pitää lähtökohtana arvioitaessa maahanmuuttajamiehen toimintaa esimerkiksi perheen isän tai puolison ja ylipäättään miehen roolissa. Suomalaisen sosiaalityön kentällä vaikuttaa vahvana pohjoismainen tasa-arvo ja vahva naiskuva, millä on varmasti vaikutusta asiakasvuorovaikutukseen. Asetelma voi olla esimerkiksi sellainen, että valtakulttuuria edustava sosiaalityöntekijä, usein nainen, arvioi etniseltä ja kulttuuritaustaltaan erilaista miesasiakasta. Maahanmuuttajamies ei välttämättä sellaisenaan asetu suomalaisen hegemonisen maskuliinisuuden kuvaan, eräänlaiseen tavoiteltavaan ja hyväksytyyn mieskuvaan. (Shinyella 2012, 26–28.) Toisaalta miesten keskuudessa voi olla suuriakin eroja sen suhteen, kuinka helposti suomalaisen yhteiskunnan sukupuolinormiston omaksuu, eivätkä kaikki välttämättä sovi siihen siltikään, kuten eivät kaikki kantasuomalaisetkaan miehet.

2.2 Maahanmuuttajamiesten terveys ja hyvinvointi

Koettu terveys on yksi keskeinen kotoutumisen onnistumista kuvaava mittari. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen MAAMU-tutkimus on esimerkki eri maahanmuuttajaryhmien terveyttä ja hyvinvointia vertailevasta tutkimuksesta, jossa myös sukupuolten väliset erot on huomioitu (Castaneda ym. 2012). Tutkimuksessa havaittiin, että miehet tyypillisesti kuvaavat terveytensä saman ryhmän naisia paremmaksi. Tutkimuksen kolme eri maahanmuuttajaryhmää, somalialaiset, kurdit ja venäläiset kuvasivat terveyttään hieman toisistaan eroavin tavoin, ja erityisesti somalialaismiehet kuvasivat terveyttään hyväksi. Kurditaustaiset raportoivat enemmän masennusoireita ja yksinäisyyttä kuin venäläis- ja somalialaistaustaiset. Kurdimiehet raportoivat sekä huonompaa työkykyä että väkivallasta seuranneita pysyviä vammoja enemmän kuin kahden muun ryhmän miehet. Monet maahanmuuttajat olivat kokeneet traumaattisia tapahtumia kotimaassaan, kurdi- ja venäläistaustaisista erityisesti miehet. Somalialais- ja venäläismiehet arvioivat työkykynsä varsin hyväksi, ja suunnilleen samantasoisiksi kuin kantasuomalaisilla. Maahanmuuttajien kohtaama syrjintä on kuitenkin yleistä, ja tietyissä yhteyksissä erityisesti miesten kokemaa. Tällaisilla kokemuksilla voi olla vaikutuksia sekä psyykkiseen että fyysiseen hyvinvointiin. Maahanmuuttajien sosiaalisilla verkostoilla on hyvinvointia välillisesti ja suoraan edistävä vaikutus (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2007, 30).

Vaikka MAAMU-tutkimus kokonaisuudessaan antaa melko valoisan kuvan maahanmuuttajien terveydentilasta ja hyvinvoinnista, olisi tärkeää tarkastella kooltaan pienempiä maahanmuuttajaryhmiä Suomessa. Lisäksi olisi tärkeää tutkia laadullisesti terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksiä maahanmuuttajien keskuudessa. Esimerkiksi psyykkisen stressin määrän mittaaminen tietyllä ryhmällä ei kerro siihen vaikuttavista tekijöistä ja stressin yksilöllisestä vaihtelusta. Yleinen tendenssi kuitenkin on psyykkisen stressin korkea aste ja edelleen kohoaminen ensimmäisten kahden vuoden aikana maahanmuuton jälkeen. Kotoutumisen edetessä stressi yleensä vähenee, kun taas pitkittyessään se viittaisi ongelmien kasautumiseen ja syrjäytymisvaaraan. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti, mt.) Gong ym. (2011) puhuvat niin sanotusta *akkulturaatiostressistä*, johon sisältyy esimerkiksi kokemukset kielimuurista ja heikoista sosiaalisista siteistä, ja jolla on vaikutuksia maahanmuuttajan hyvinvointiin. Yhdysvaltoihin muuttaneita aasialaisia tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttajan toimijuudella, toisin sanoen muuton vapaaehtoisuudella, motiiveilla ja suunnitelmallisuudella on vaikutusta hyvinvointiin kohdemaassa. Kokemus omasta toimijuudesta, voi siten vähentää muuton aiheuttamaa stressiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön mieskysymyksiä käsittelevän raportin (2014) mukaan miehet voivat tarvita erityistä huomiointia terveys- ja sosiaalipalveluiden saavuttamiseksi. Riittämätön huomiointi voi johtaa palvelujen huonoon kattavuuteen ja edelleen terveyserojen kasvuun. Näin ajatellen maahanmuuttajamiehillä on riski joutua kaksinkertaiseen marginaaliin terveys- ja sosiaalipalveluissa. Kantasuomalaistenkin miesten avun hakemisessa on eroja verrattuna naisiin, mikä johtuu perinteisesti miehisestä 'päärjämis-eetoksesta'. Myös maahanmuuttajilla voidaan olettaa tällaisen sukupuoliroolien vaikutus. Saksassa on havaittu merkittäviä eroja maahanmuuttajamiesten eliniänodotteessa kantaväestöön verrattuna. Lisäksi heillä on havaittu useammin kroonisia sairauksia, kuten diabetesta ja sydän - ja verenkiertoelimistön sairauksia. Myös nuorilla miehillä, niin sanotun toisen polven maahanmuuttajilla on ikätovereihinsa verrattuna keskimäärin korkeampi riski sairastua sydän- ja verisuonisairauksiin (Karatepe 2010, 111–112.) Vaikka STM:n raportti selkeästi huomioi miesten keskinäisten erojen merkityksen (esimerkiksi tulo- ja luokkaerot), se ei varsinaisesti käsittele maahanmuuttajamiesten erityistarpeita. Myös eri maahanmuuttajaryhmien välillä näyttää olevan hyvinvointi- ja terveyseroja.

2.3 Miesten roolit perhedynamiikan muutoksissa

Pease (2009) kuvaa tutkimuksessaan Australiaan Latinalaisesta Amerikasta, Itä-Afrikasta, Keski-Idästä ja Etelä-Aasiasta saapuneiden maahanmuuttajamiesten tulkintoja maskuliinisuudesta kohdemaassa. Peasen mukaan oman miehisyyden muovaamisen prosessissa keskeisiksi haasteiksi kuvaillaan elättäjän roolin muutosta sekä auktoriteetin ja kunnioituksen menetystä. Miesten roolit olivat heidän omien käsitystensä mukaan muutoksessa, mutta toisaalta omassa miehisyydessä nähtiin maailman miesten kesken jaettu miehisyyden globaali kategoria, vaikka miehisyyttä ehkä eri kulttuureissa toteutetaan eri tavoin. Perhe oli keskeinen maskuliinisuuden areena ja samalla miehen roolit määrittyivät suhteessa perheeseen. Uudenlainen yhteiskunta voi koetella perheen sisäistä yhtenäisyyttä. Esimerkiksi uudenlaiset sukupuoliroolit koskettavat sekä puolisoitten keskinäistä suhdetta että vanhempien ja lasten välisiä suhteita. (Nyqvist & Hyvärinen 2012, 36–37.) Myös siirtymät tulotasosta ja sosiaalisesta statuksesta toiseen, tyypillisesti vähemmän arvostettuun, koettelivat Peasen tutkimia miehiä. Statuksen lasku nähdään nimenomaan miehille tyypillisenä kotoutumisen haasteena (Nyqvist & Hyvärinen mt., 35; Datta 2009, 856).

Muutokset eivät liity vain miesten, vaan myös naisten rooleihin perheessä ja yhteiskunnassa. Myös kohdemaassa tarjolla olevat sosiaalipalvelut voidaan nähdä tähän sukupuolten väliseen työnjakoon ja perheen dynamiikkaan negatiivisesti puuttuvana, ”toisena miehenä”. (Pease 2009.) Erityisesti

perinteet, jossa mies on päätös vastuussa perheen asioista ja samalla perheen taloudellinen pääelättäjä, tulevat kyseenalaistetuiksi, mutta toisaalta joitakin patriarkaalisia kulttuurin osia voidaan myös tässä prosessissa vastaavasti vahvistaa, tai ne voivat siirtyä yleisesti ilmaistusta yksityisiksi, kodin piiriin. Myös Suomessa isien rooli on uudelleenmuotoutumisen vaiheessa, eikä kaikille miehille ole välttämättä valmista yksiselitteistä mallia toteuttaa isyyttään. Yleisesti suomalaisissa perheissä miesten kuitenkin odotetaan osallistuvan enemmän lasten- ja kodinhoitoon verrattuna moniin maahanmuuttajien lähtömaihin, mutta myös aiempien sukupolvien suomalaismiehiin verrattuna. Chuangin ja Tamis-LeMondan (2013) toimittamassa teoksessa kuvataan, kuinka maahanmuuttajaperheissä miehet osallistuvat monin eri tavoin lastenhoitoon, eikä kuva 'etäisistä isistä' ole ajantasainen. Perheen ja tuttavapiirin sosiaalinen tuki on maahanmuuttajataustaisille erityisen tärkeää, ja molemmilla vanhemmilla akkulturaatioon taso vaikuttaa positiivisesti osallistuvaan vanhemmuuteen. Lisäksi teoksessa pohditaan tekijöitä, jotka vaikuttavat vanhempien roolien muotoutumiseen maahanmuuttajaperheissä. (Chuang & Tamis-LeMonda 2013, 2-3.) Kuva 'etäisistä isistä' perustuu lähtömaan oletettuihin sukupuolirooleihin, joita maahanmuuttajat ikään kuin kantavat mukanaan ja joiden kautta heidän toimintaansa helposti arvioidaan. Tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusta, joka selvittäisi perherakenteen vaikutusta maahanmuuttoon ja kotoutumiseen. Viitteitä on saatu ainakin avioliiton ja laajennetun perheen positiivisista psykologisista vaikutuksista maahanmuuttajamiehillä (Walton & Takeuchi 2009, 324).

Maahanmuuttajaperheissä kasvaneilla nuorilla on havaittu eroja sopeutumisessa valtakulttuuriin. Belgiassa asuvia turkkilaisnuoria tutkineet Güngör ja Bornstein (2013) havaitsivat, että akkulturaatioprosessi on sujuvampi tytöillä kuin pojilla, jälkimmäisten kohdatessa esimerkiksi syrjintää useammin. He puhuvatkin sukupuolittuneesta akkulturaatiosta. (Güngör & Bornstein mt. 177.) Kuitenkin poikien psykologiset oireet eivät olleet yleisempiä kuin tytöillä, jopa päinvastoin. Pojilla ajatellaan olevan kenties parempi *psykologinen* sopeutumiskyky, kun taas tytöt sopeutuvat paremmin *sosiokulttuurisessa* mielessä, ts. he kenties omaksuvat uuden kulttuurin omakseen poikia helpommin. (Güngör & Bornstein 2013, 181–82.) Syytä tähän ei kuitenkaan tarkalleen tiedetä, ja sukupuolen vaikutus kotoutumiseen vaatii nuortenkin kohdalla tarkempaa tutkimusta. Perheissä samastuminen omaan kulttuuriin on yleensä vahvempi niin sanotulla ensimmäisellä sukupolvella eli vanhemmilla ja isovanhemmilla (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2007, 29). Sukupuolen kannalta tämä voi merkitä esimerkiksi perinteisen miehen ja naisen roolin välittämistä jälkipolville, jotka kuitenkin joutuvat neuvottelemaan sukupuolirooleista uudelleen kahden kulttuurin välillä. Toistaiseksi tutkimus on painottunut nuoriin (miehiin), mutta aikuisten miesten tutkiminen osana koko perheen kotoutumisprosessia olisi myös tärkeää. Perheenjäsenten neuvottelu rooleista on

yhteydessä muihin sosio-demografisiin tekijöihin, kuten koulutustaustaan; korkeasti koulutetut ja hyvässä asemassa olevat maahanmuuttajat saattavat omaksua joustavammin uuden kulttuurin sukupuolinormiston. (Tunç 2010.)

Joissain tapauksissa konfliktitilanteet perheissä voivat kärjistyä väkivaltaisiksi puolisoa tai/ ja lapsia kohtaan. Miehen horjunutta asemaa voidaan yrittää palauttaa väkivaltaisoin keinoin, ja taustalla voivat olla yksilölliset (esimerkiksi mielenterveydelliset tekijät) tai/ ja selvemmin ympäristöön liittyvät tekijät, kuten kotoutumisen ongelmat (Lemercier ym. 2012, 37). Mieserityinen työ osaltaan keskittyykin perheväkivallan ennaltaehkäisevään työhön ja vertaistukea tarjoavaan toimintaan. Maahanmuuttajien kanssa työskennellessä kulttuuriset erityispiirteet tulee huomioida, mutta kuitenkin siten, etteivät ne sellaisenaan muodostu ongelman selitysmalliksi (Nyqvist 2012, 144). Taustaoletuksena väkivaltatyössä on väkivallan universaali vahingoittavuus, jolloin sitä ei tule hyväksyä. Perheväkivallan ilmenemismuodot ja selitysmallit voivat kuitenkin vaihdella sen mukaan, mikä yhteiskunnassa tai yhteisössä on yleisesti hyväksyttyä (Lemercier ym. mt. 39). *Yhteiskunnallisen väkivallan* merkitys näkyy siinä, millaisena väkivalta on näyttäytynyt siinä maassa ja kulttuurissa, josta maahanmuuttaja on kotoisin. Merkitystä on myös sillä, millaisena väkivalta näyttäytyy miehille suomalaisessa yhteiskunnassa. Esimerkiksi tasa-arvon ja vapauden ihanteiden omaksuminen voi olla ristiriidassa maahanmuuttajamiesten kohtaaman rasisen kohtelun kanssa. (Lemercier ym. mt. 137.) Joskus voi törmätä suomalaisten oletukseen nimenomaan kulttuurieroista maahanmuuttajamiesten väkivaltaisen käytöksen selittäjinä, jolloin väkivalta saadaan 'ulkoistettua' johonkin toiseen ihmisryhmään. Tosiasiassa väkivalta on huomionarvoinen ongelma myös suomalaisissa perheissä ja parisuhteissa.

2.4 Työllistyminen osana kotoutumista

Yksi keskeinen onnistuneen kotoutumisen mittari on integroituminen työ- tai opiskelijaelämään. Toisaalta työnteko myös on suomalaisessa kulttuurissa keskeinen väylä laajemman yhteisön jäseneksi (Wrede 2010). Käytännön työssä maahanmuuttajien kanssa on Suomessa havaittu maahanmuuttajamiehille erityisiä kotoutumisen ja sopeutumisen haasteita. Koska työ on usein maahanmuuttajamiehille paitsi toimeentulon, myös sosiaalisen statuksen ja kunnian lähde, työllistymisen ongelmien voidaan ajatella olevan erityisen raskaita heille. (Pakolaisapu 2011; Nyqvist & Hyvärinen 2012.)

Työ- ja elinkeinoministeriön (2014) julkaiseman raportin mukaan suomalaiset työmarkkinat ovat muuttuneet entistä enemmän sen tyyppisiksi, että varsinkin vähäisen koulutustaustan ja kielitaidon omaaville henkilöille soveltuvia työtehtäviä ei tahdo löytyä. Toisaalta muodolliset vaatimuksetkin täyttävä hakija on usein hankalammassa tilanteessa kantasuomalaiseen verrattuna, sillä kulttuurilliset resurssit voivat maahanmuuttajalla olla vähäisiä ja niitä kuitenkin toivotaan tai edellytetään monessa työssä. Joidenkin työnantajien kielitaitovaatimukset voivat myös olla turhan kovia suhteessa työtehtäviin. Myös ennakkoluulot oletettavasti vaikuttavat monen maahanmuuttajan työllistymiseen. Raportin mukaan myös ikä on suurempi rasite maahanmuuttajataustaisille työnhakijoille kuin kantasuomalaisille; työllisyys parani vain 37 ikävuoteen asti. Erityisesti miesten kohdalla ikä on työllistymistä haittaava tekijä. Vaikka naiset olisivat vuosia kotona lasten kanssa tekemättä palkkatyötä, sitä ei katsota työnhaussa huonoksi samalla lailla kuin muita pidempiä työttömyysjaksoja. (TEM 2014, 63–64.) Ylipäätään maassaoloajan vaikutus työllistymiseen on myönteisempää naisille kuin miehille. Tämä johtunee siitä, että naisten työllisyyden lähtötaso on miehiä selvästi alhaisempi ja nousee nopeammin vuosien myötä. Miehet myös muuttavat nimenomaan työn perässä naisia useammin. (mt. 71–72.) Lisäksi on havaittu, että eri maahanmuuttajaryhmien integroitumisessa menee helposti vuosikymmen, ennen kuin päästään tasolle, jolla työllistyminen on parantunut kohtalaisesti ja suomen kieli on hallussa melko hyvin. Suomi eroaa monesta muusta kohdemaasta siinä, että kieli itsessään on vaikea ja sitä ei yleensä osata ennen maahan saapumista. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2007.) Käytännön kielitaidon kartuttamiseen vaadittaisiin kohtaamisia arjessa suomenkielisten kanssa, mikä ei välttämättä ole kovin helppoa.

Ruotsissa on tutkittu niin sanotun akkulturaatio-identiteetin ja sosiaalisen pääoman vaikutusta työllistymiseen maahanmuuttajataustaisilla nuorilla aikuisilla. Työmarkkinoilla pärjäämisen kanssa korreloivat identifioituminen ruotsalaiseen valtakulttuuriin (integroituminen ja assimiloituminen) ja maaspesifi pääoma, kuten kielitaito ja ruotsalainen tutkinto. (Nekby, Vilhelmsson, Özcan 2008; Nekby & Rödin 2010.) Maahanmuuttajamiesten on todettu muuttavan takaisin kotimaahansa naisia herkemmin joko työllistymisvaikeuksien tai tarjolla olevan työn alhaisen palkkauksen ja statuksen vuoksi. Maahanmuuttajamiehet joutuvat neuvottelemaan sukupuolirooleja uusiksi, mikäli ainoat työllistymisnäkökulmat ovat matalapalkkaisilla, perinteisesti naisvaltaisilla ja vähän arvostusta nauttivilla aloilla. Toisaalta oma suoriutuminen, rankassa työssä pärjääminen ja vastoinkäymisten voittaminen voivat tulla keskeiseksi osaksi omaa elämäntarinaa ja miehisyttä. (Datta 2009, 857, 868.) Tässä voi nähdä yhtymäkohtia myös perinteiseen työväenluokkaiseen maskuliinisuuteen Suomessa. Miehen pitkittyneellä työttömyysjaksolla voidaan olettaa olevan negatiivinen vaikutus

koko perheen tilanteeseen, ei vain miehelle itselleen. Toisaalta on myös viitteitä siitä, että miehen työttömyys johtaa todennäköisemmin suomalaispariskuntien eroon kuin naisen työttömyys (YLE 5.10.2013). Tutkimusta tarvittaisiin myös siitä, kuinka työttömyys vaikuttaa maahanmuuttajaperheiden lasten pärjäämiseen yhteiskunnassa (ns. ylisukupolviset vaikutukset).

Lancee (2012) kuvaa sosiaalisen pääoma siltoja rakentavia tai yhteen sitovia muotoja ja tarkastelee niiden merkitystä Saksassa asuvien maahanmuuttajamiesten työllistymisen kannalta. Siltoja rakentava sosiaalinen pääoma eli kohdemaan kansalaisten kanssa kontaktissa oleminen edisti sosioekonomisen aseman nousua pidempään maassa oleskelleilla maahanmuuttajamiehillä. Kontaktien, jo heikkojen siteiden eli tuttavuuksien ja verkostojen luominen kohdemaan kantaväestöön voidaan nähdä sosioekonomista sopeutumista edistävänä, mutta toisaalta voidaan pohtia, millaiset edellytykset tällaisen sosiaalisen pääoman kartuttamiseen eri taustoista ja lähtökohdista tulevilla maahanmuuttajamiehillä on. Näiden kontaktien ei tarvitse kuitenkaan olla syvällisiä, esimerkiksi ystävyysuhteita. (Lancee 2012.) Suomalaisessa kulttuurissa heikkojen siteiden luomisen voi ajatella olevan haastavaa verrattuna vaikka yhteisöllisemmän kulttuurin maihin Euroopassa. Myös Stenberg (2013) on tutkinut sosiaalisen pääoman merkitystä. Monikulttuurinen poikatyö (niin sanottu Kølvi-toiminta Tampereella) voidaan nähdä paikallisena verkostona, joka tuottaa asiakkailleen sosiaalista pääomaa. Jotta sosiaalista pääomaa voi syntyä, tarvitaan luottamusta, toimivaa informaation kulkua ja yhteistoimintaa tehostavia normeja. (mt. 16.) Tässä merkittävää on nuorisotyöntekijöiden lisäksi vertaistuki. Stenbergin mukaan olisi myös tärkeää selvittää sosiaalisen pääoman vaikutukset paikallisen toiminnan ulkopuolella, poikien elämässä laajemminkin Kølvi-toiminnan jälkeen. (mt. 94.) Myös viime vuonna päätynyt Vieraasta veljeksi -hanke (2013) pyrki toiminnassaan kasvattamaan miesten sosiaalista pääomaa. Jatkossa olisi hyvä tutkia sen pitkäaikaisvaikutuksia, niin nuorten kuin jo varttuneempien miesten elämänkuluissa.

2.5 Maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa työskentelevien näkemyksiä kotoutumiskysymyksistä

Tätä raporttia varten on haastateltu viittä monikulttuurisen miestyön verkoston jäsentä, jotka tekevät omilla työpaikoillaan työtä maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa tai heitä koskeviin kysymyksiin liittyen. Neljä haastattelua tehtiin ammattilaisten työpaikoilla, yhteen saatiin vastaus sähköpostitse. Haastateltavat kuvaavat puheessaan eri ryhmien erilaisia haasteita, ja esimerkiksi eri ikäryhmillä, eri kulttuureista ja kotimaista tulevilla on heidän näkemyksissään keskenään erilaisia

haasteita. Esimerkiksi pakolaistausta voi tehdä elämästä uudessa maassa hankalampaa, koska mahdollisten traumaattisten kokemusten käsittely vie voimavaroja. Myös perheiden erilaiset tilanteet, kuten työllisyys tai taloudellinen asema, asettavat omat haasteensa kaikkien sen jäsenten kotoutumisprosesseille. Kun yhdistetään perheiden taloudellisesti heikko asema maahanmuuttajataustaan, voivat perheen eri jäsenet olla suuremman tuen tarpeessa.

Eräs keskeinen haaste miesten kotoutumiselle on haastateltavien mukaan miehen ja naisen paikkojen uudelleenmäärittely suomalaisessa kulttuurissa suhteessa siihen, miten ne on aiemmin totuttu määrittelemään. Nämä ”paikat” voivat olla fyysisiä, mutta usein enemmänkin rooleja ja odotuksia sukupuolen määrittämälle toiminnalle:

“Niin kyllä joo, ja kylhän toki tietenkkin täällä oli niitä miestenkin ryhmiä ja mä tunnen niitä miehiä paljon täällä. Mutta ehkä naiset kokoontuu enemmän täällä niinkun keskenään., miehet on ehkä sitte tuolla onko ne sitten moskeijassa tai sielläpäin, naiset on sitten täällä. Ne roolit menee niin.”
(H3)

Kuten Peasen (2009) tutkimuksessa miehet kuvasivat roolin muutostaan, näyttäytyvät haastateltujen ammattilaisten puheessa samankaltaiset haasteet myös heidän asiakkaidensa elämässä Suomessa. Miehet voivat kokea asemansa heikkenevän samalla kun naiset ottavat enemmän vastuuta perheen elättämisestä.

Miesten ja naisten roolien väliseen dynamiikkaan osittain liittyvä toinen keskeinen haaste, jonka haastateltavat nostavat esiin, on perhe Suomessa. Tämä saa haastateltavien puheessa monia merkityksiä. Ensinnäkin perhe voidaan ymmärtää eri tavalla riippuen kulttuuritaustasta. Suomessa perhe ymmärretään ydinperheeksi: *“äiti, isä ja 1,6 lasta”* (H1), yhteisöllisemmissä kulttuureissa taas laajemmaksi kokonaisuudeksi, johon voivat kuulua jopa naapurit. Toisaalta suomalainen ydinperhe on alati muuttuva ja esimerkiksi avioerot ja huoltajuuskysymykset voivat ihmetyttää maahanmuuttajataustaisia miehiä. Lisäksi muutto uuteen maahan muovaa tyypillisesti sukupolvien välisiä suhteita, mikä myös on tullut näkyväksi haastateltavien työssä. Lapset voivat paremman kielitaitonsa takia päätyä opastamaan vanhempiaan arjen toiminnoissa, tai ajatus “nuoren omasta ajasta ja tilasta” voi olla vieras.

Kotoutumista haittaava tekijä voi myös olla se, että palvelujärjestelmä ei ole riittävästi huomioinut miesten tarpeita. Tämä yhdistyy stereotypiaan pärjäävistä, vahvoista miehistä, jotka eivät tarvitse

eivätkä hae apua. Toisaalta siis osa haastateltavista kuvaa palveluita riittämättömiksi, ja toisaalta tunnustetaan miesten vaikeus hakea apua tilanteisiinsa. Kuitenkin haastateltavien mukaan miehet hyötyvät avusta, eikä ”kovan tosimiehen” stereotyyppinen kuva pidä paikkaansa sen enempää suomalaisten kuin maahanmuuttajataustaistenkaan miesten kohdalla.

Suhteet kantaväestöön, suomalaisiin tutustuminen ja aidot kohtaamiset näyttäytyvät ongelmallisina haastateltavien puheessa. Kohtaaminen teemana olisi tärkeä kotoutumisprosessille, maahanmuuttajamiehille erityisesti kohtaamiset suomalaisten miesten kanssa, mutta sen toteutumisessa on haasteita, jotka kumpuavat kulttuurien määrittämistä erilaisista tavoista olla vuorovaikutuksessa ja rakentaa yhteisöllisyyttä. Lisäksi ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä voi löytyä puolin ja toisin:

“H1: Auttaisi kotoutumista. Juuri kertoa näitä asioita miesten näkökulmasta, millä tavalla ollaan miehenä Suomessa, omassa kulttuurissa, mitä tarkoittaa omasta, mitä jonkun suomalaisen miehen mielestä. Sellainen vuoropuhelu, voisi lisätä kotoutumista.

T: Suomalaisten ja maahanmuuttajamiesten välillä?

H1: Se olis erittäin hyvä.”

Toisaalta haastateltavat määrittelevät miesten ja naisten kotoutumisen haasteet yleisellä tasolla samanlaisiksi. Voidaan ajatella, että kotoutumisen prosessi on yleisluonteeltaan samanlainen miesten ja naisten keskuudessa – omien, olemassa olevien toimintamallien sovittamista ja muovaamista uuteen kulttuuriin sopiviksi, oman paikan etsimistä ja löytämistä – mutta on kuitenkin mahdollista nostaa esiin tiettyjä mies- ja nais erityisiä kysymyksiä, sisältöjä jotka erityisesti koskettavat eri sukupuolia heidän asettautuessaan suomalaiseen kulttuuriin:

”Näkisin yhtenä keskeisenä oman paikan löytämisen oman kulttuurisen taustan näkökulmasta. Kuinka olla mies täällä niillä taustoilla joita on saanut?” (H5)

Tutkimuksissa esiintyvät ja haastateltavien kuvailemat kotoutumisen kysymykset kuvaavat, millaiselle toiminnalle maahanmuuttajataustaisilla miehillä on tarvetta. Toisaalta haastateltavat arvioivat, että erityistä miestyötä tai muutakaan erityisyyttä ei välttämättä tule järjestää, ellei tarve sille tule ilmi työssä asiakkaiden kanssa. Haastateltavien puheessa kuitenkin on nähtävissä useita

perusteluita mieserityisen työskentelyn tarpeelle kotoutumis- ja kulttuurien välisissä kysymyksissä. Haasteiksi kotoutumisprosessille näyttäytyvät etenkin puutteelliset tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta sekä vähäiset sidokset kantaväestöön, ja nämä ovat haastateltavien mukaan asioita, joihin voidaan vaikuttaa miesten kesken toimimalla.

3 Suomessa tehtävä mieserityinen maahanmuuttajatyö ja miestyön verkosto

3.1 Suomessa tehtävä työ maahanmuuttajamiesten kanssa

Maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa tehtävässä työssä Suomessa on löydettävissä sisällöllisiä teemoja, jotka rajaavat toiminnan kohderyhmää sekä tarjoavat korjaavaa tai ennaltaehkäisevää apua tiettyihin elämänvaiheen haasteisiin. Tällaisina voidaan nähdä esimerkiksi tietyille ikäryhmille kohdennettu työ kuten nuorisotyö, tai tiettyihin teemoihin, kuten lähisuhdeväkivaltaan tai kunniakonflikteihin liittyvät työmuodot. Sukupuolisensitiivisyys onkin jo pidempään ollut nuorisotyössä keskeinen teema, joten tätä perinnettä jatkaa osaltaan myös maahanmuuttajataustaisten poikien ja nuorten miesten kanssa tehtävä työ.

Perhetyö on myös kohderyhmältään rajattu teema, jossa työtä tehdään maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa osana perhekokonaisuutta. Suomalaisessa ydinperheajattelussa miespuoliset henkilöt näkyvät perheenjäseninä puolisoiden ja isien sekä poikien rooleissa. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisen isän rooli on sellainen asia, jota voidaan pohtia perhekontekstissa käytännön työssä. Toisaalta kaikki aikuisiän saavuttaneet maahanmuuttajamiehet eivät ole osa ydinperhettä Suomessa, ja voivat näin jäädä palveluiden ulkopuolelle mikäli niitä tarjotaan ensisijaisesti perhekontekstissa. Koska perhe sinänsä voi toimia hyvinvointia suojaavana tekijänä, myös perheettömät miehet voivat olla tuen tarpeessa. Tämän takia myös yleisesti maahanmuuttaneille miehille suunnatut palvelut voivat olla merkittäviä kotoutumiselle. Käytännön kotoutumistyötä tehdään jatkuvasti myös paikoissa, joita ei ole erikseen nimetty maahanmuutto- tai kulttuurisensitiivisen työn paikoiksi, kuten asukastiloissa ja nuorten harrastustoiminnassa. Myös esimerkiksi Saksassa on maahanmuuttajamiesten kanssa tehtävässä työssä tunnistettavissa samankaltaisia teemoja, kun keskeisiksi nousevat nuorten kanssa tehtävä työ, väkivallan ehkäisy ja käsittely sekä perhetyö.

Jo ilmenneiden ongelmien korjaaminen on usein keskeisellä sijalla miesten kanssa tehtävässä työssä, kun keskitytään teemoihin kuten väkivalta, nuorisorikollisuus tai kunniakonfliktit. Voidaan ajatella, että suuren yleisön kiinnostus maahanmuuttajamiesten asioihin herää silloin, kun puheeksi tulevat kärjistyneet ja ongelmalliset tilanteet. Nousussa on kuitenkin myös ennaltaehkäisyn teema, jossa työtä miesten kanssa tehdään tavoitteellisesti jo ennen kuin ongelmia ilmenee tai ne kärjistyvät (Kerkkänen & Saastamoinen 2013). Kokemuksia ennaltaehkäisevän työn hyödyistä on saatu esimerkiksi Vieraasta veljeksi -projektin ja Lyömättömän linjan Dusti-ryhmätoiminnassa (Kerkkänen & Saastamoinen mt.; Nyqvist & Hyvärinen 2012).

Vastaavasti maahanmuuttajanaisten kanssa tehtävässä työssä leimallista on voimaantumisen tukeminen ja naisten toimijuuden vahvistaminen (esim. Nyqvist & Hyvärinen mt.). Miesten huomioinnin vähäisyydestä kertoo esimerkiksi se, että maahanmuuttajanaيسille suunnattuja järjestöjen hankkeita on toiminnassa ja suunniteltu vuodelle 2014 huomattavasti enemmän kuin miehille kohdennettuja hankkeita (ks. esim. RAY:n tilastot 2014). Perheitä tuetaan myös useissa hankkeissa, ja tällöin myös miehet voivat saada osansa avusta. Seuraavaksi esitellään lyhyesti kolmannen sektorin maahanmuuttajamiehille suunnattua toimintaa, jota tehdään selvästi kulttuurisensitiivisellä otteella. Maahanmuuttajataustaisille miehille on tarjolla myös integroivan toiminnan muotoja, jolloin monikulttuurisuus ja/ tai maahanmuuttajuus ei ole toiminnan lähtökohtana. Tällaisessakin toiminnassa voi olla kulttuurisensitiivinen ote.

Suomen Setlementtiliitto ry on kansalaisjärjestö, jonka yksi perustoiminnoista on kotoutumista edistävä, paikallinen monikulttuurisuustyö (Suomen Setlementtiliitto 2014). Paikallissetlementtejä on useita eri puolella Suomea ja osassa näistä on erityisesti miehille ja/ tai pojille suunnattua toimintaa. Kalliolan setlementin *SOPU*-hanke keskittyy koko perheen hyvinvoinnin edistämiseen ennaltaehkäisevän työn muodossa. Pääkaupunkiseudulla toimivia vertaisryhmiä on sekä erikseen miehille, naisille, pojille ja tytöille että koko perheelle. Lisäksi hankkeessa tarjotaan neuvotteluapua kunniakonflikteihin liittyvissä tilanteissa perheen kaikille osapuolille. (Kalliolan setlementti 2014.)

Pakolaisavun *Kasvokkain*-toiminta on järjestänyt kotoutumista tukevaa vertaistoimintaa maahanmuuttajille yli kymmenen vuoden ajan. Toimintaan kuuluu myös maahanmuuttajataustaisten henkilöiden vertaisryhmätyöhön kouluttaminen. Vertaisryhmiä on erikseen myös miehille ja naisille. Kasvokkain-toiminnalla on koulutustoimintaa ja yhteistyökumppaneita useissa kaupungeissa eri puolella Suomea. (Suomen Pakolaisapu 2014). Toiminnan pohjalta on koottu Veljiä vertaisia -julkaisu vuonna 2011.

Vieraasta veljeksi -hankkeen tavoitteena on ollut tarjota maahanmuuttajataustaisille miehille toimintaa ja vertaistukea syntysuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa. Tähän lukeutuvat tukihenkilötoiminta, suomen kielen opiskelu ja erilaiset harrastusryhmät. Tukihenkilötoiminta perustuu koulutetun vapaaehtoisen ja maahan muuttaneen miehen tapaamisiin, joiden tarkoituksena on tukea kotoutumista miehen yksilöllinen elämäntilanne huomioiden. Lisäksi yleisemmällä vaikuttamistoiminnalla on pyritty lisäämään valtakunnallista tietämystä maahanmuuttoon liittyvistä mieskysymyksistä. *Vieraasta veljeksi* -hanke on osa Miessakit ry:n toimintaa ja sen pohjalta on ilmestynyt julkaisu vuonna 2013. (Miessakit 2014.)

Miehen linja on esimerkki kulttuurisensitiivisestä väkivaltatyöstä. Sen toiminta alkoi vuonna 2005 osana Lyömätön Linja Espoossa ry:tä. Toiminta sijoittuu maahanmuuttaja-, mies- ja väkivaltatyön välimaastoon ja siinä sovelletaan Lyömättömän Linjan Väkivallan katkaisu -ohjelmaa. Olennainen osa toimintaa on myös niin sanotut Dusti-ryhmät, jotka toimivat lähisuhde- ja perheväkivaltaa ennaltaehkäisevästi, miesten kotoutumisen kysymykset huomioiden. (Lyömätön Linja Espoossa 2014.) *Miehen Linjan* toiminnan kehityksestä on myös julkaisu kirja 'Dusti – luottamusta Miehen Linjalla' (2012).

Ihmisoikeusliiton vuonna 2010 toimintansa aloittanut *Kitke!*-hanke keskittyy kunniakonfliktien ehkäisytyöhön eri etnisten ja uskonnollisten yhteisöjen kanssa. Tavoitteena on huomioida mahdollisen kunniaväkivallan uhri ja tekijä, jälkimmäisen yleensä jäädessä olemassa olevan palveluverkoston ulkopuolelle. Toimintaa on yksilön ja tämän yhteisön sekä viranomaistahojen kanssa. Toiminnassa pyritään sukupuolten ja sukupolvien välisen tasa-arvon vahvistamiseen. (Haaste 3/2011; Suomen Pakolaisapu 2014.)

Setlementtinuorten Hämeen piirin monikulttuurisen poikatyön yksikön *Kölvín* toiminta on suunnattu 12–23-vuotiaille pojille ja nuorille miehille ja sen tavoitteena on tarjota vertaistukea kotoutumisprosessin joskus haasteellisissakin tilanteissa (Setlementtinuorten Hämeen piiri 2014). Myös Kalliolan nuorten kehittämishanke *Poikien talo* on keskittynyt sukupuolisensitiiviseen poikatyöhön (kohderyhmänä 10–28-vuotiaat) ja se tarjoaa toimintaa maahanmuuttajataustaisille pojille ja nuorille miehille. (Poikien Talo 2014.)

3.2 Hyviä käytäntöjä ja haasteita työssä maahan muuttaneiden miesten kanssa

Haastatteluun osallistuneiden henkilöiden työtahot ja heidän edustamansa työtavat voidaan yksinkertaistaen jakaa kahteen kategoriaan: työmuotoihin, jotka on suunniteltu erityisesti maahanmuuttajataustaisten miesten tarpeista lähtöisin usein jonkin tietyn teeman ympärille, sekä työmuotoihin, joissa maahanmuuttajataustaisia henkilöitä pyritään integroimaan osaksi yleistä toimintaa. Toimipaikoissa, joissa on jokin keskeinen sisällöllinen teema, kuten lähisuhdeväkivallan torjuminen, tehdään sekä korjaavaa, ongelmien ilmenemisen jälkeen tapahtuvaa, että ennaltaehkäisevää, kotoutumiseen tähtäävää toimintaa. Erään vastaajan mukaan ennaltaehkäisevän työn osuus on jatkuvasti kasvanut toiminnassa.

Niissäkin toimipaikoissa, joissa maahanmuuttajataustaisia miehiä tai poikia pyritään integroimaan yleiseen toimintaan, on hyväksi havaittuja toimintamuotoja, joissa huomioidaan asiakkaan taustasta kumpuavat erityiset tarpeet ja vastataan niihin. Nämä toimintamuodot eivät välttämättä ole toimipaikan keskeisintä toimintaa, vaan ne voivat olla esimerkiksi osallistumista valmistelevaa toimintaa. Toisaalta yleisen toiminnan paikoilla voi olla kunkin hetken tarpeista nousevaa toimintaa – kysymyksiin vastataan, tietoa annetaan, vertaisia saatetaan yhteen. Lisäksi autetaan selvittämään yhteisön sisäisiä konflikteja, jaetaan kulttuuriin pohjautuvia näkemyksiä ja mahdollistetaan niiden uudelleen neuvottelu. Joissakin tapauksissa tarpeiden tunnistaminen voi tapahtua yhdessä jonkin läheisen instituution, esimerkiksi koulun, kanssa. Lisäksi jo se, että työntekijä tuntee alueen maahanmuuttajataustaisia miehiä, voidaan nähdä sosiaalista pääomaa rakentavana, vaikka miehet eivät aktiivisesti kävisikään mukana toimipisteen toiminnoissa.

Sen lisäksi, että kaikilla haastateltavilla oli kertoa hyviä käytäntöjä maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa toimimiseen, haastateltavat kuvailivat myös erilaisia haasteita, joita työn sujumiselle voi heidän työssään maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa tulla eteen. Nämä haasteet saattoivat liittyä julkiseen keskusteluun ja näkemyksiin maahanmuuttajista, tiivistyen siihen, että vain negatiiviset ja ongelmalliset asiat ja kärjistyneet tilanteet huomioidaan, vaikka keskeistä olisi tehdä ennaltaehkäisevää työtä haasteiden tunnistamiseksi riittävän varhain.

”-- mahdolliset ennakoasenteet suhteessa maahanmuuttajataustaisiin miehiin tai sellainen -- keskittyminen pelkästään kärjistyneisiin tilanteisiin saattaa johtaa siihen ettei aina havaita orastavia probleemia”(H2)

Toisaalta haasteita liittyi myös vuorovaikutukseen miesten kanssa. Tällaisia vuorovaikutukseen liittyviä haasteita olivat esimerkiksi miesten – niin asiakaskunnan kuin vapaaehtoistenkin – tavoittaminen ja motivoiminen mukaan toimintaan sekä luottamuksen rakentaminen kohderyhmään. Luottamusta rakennettiin ajan kanssa ja vuoropuhelussa kohderyhmän kanssa. Tavoittamiseen voitiin saada apua esimerkiksi uusia yhteistyötahoja etsimällä tai “jalkautumalla” sinne, missä toiminnan kohderyhmä arjessaan liikkuu ja elää.

Kulttuurien väliset erot esimerkiksi itseilmaisussa tai muissa toimintatavoissa nähtiin myös eräänä haasteena. Tällaisia eroja voivat olla käytännölliset asiat kuten ilmaisun voimakkuus ja eleet. Kuitenkin myös laajemmin erot kulttuurien yhteisöllisyyden tai individualismin asteessa näyttäytyivät asiana, joka tulisi tunnistaa työtä tehdessä ja sovittaa osaksi työmenetelmää:

”Ajattelee enemmän ison ryhmän jäsenenä kuin yksilönä sitä. Haaste joka tuo työskentelyyn vaikeuksia, pitää ehdottomasti puhua siitä, on muita rooleja kuitenkin, olet paitsi yhteisön jäsen mutta myös, mies, puoliso, kumppani, isä, yritetään korostaa näitä muita rooleja että tulisi sellainen tasapaino näiden välillä.” (H1)

Vaikka kulttuuritaustan nähtiin kautta aineiston asettavan tiettyjä haasteita tai tarpeita työlle, haastateltavat toisaalta myös arvioivat kriittisesti ns. kulttuuripuhetta, jossa asiakas nähdään vain kulttuurinsa edustajana eikä hänelle ole tarjolla muita rooleja:

”Jos tuodaan sitä kulttuuria vahvasti esiin, tulee kelpo selitys asiakkaalle aijaa että meidän kulttuurissa tehdään näin, --, mä en voi toimia toisella tavalla. Samalla tavalla alkoholi toimii suomalaisille miehille, -- , se on sellainen helppo. Kulttuurinen asia pitää olla koko ajan mielessä mutta sitä ei kannata tuoda ihan näkyväksi ja jatkuvasti. ” (H1)

Erityisesti silloin, jos haastateltavan työpaikalla oli tapana integroida maahanmuuttajataustaiset henkilöt osaksi yleistä toimintaa, saatettiin ryhmien muodostaminen tai toimintojen suuntaaminen maahanmuuttajataustan perusteella nähdä potentiaalisena erottavana käytäntönä ja siksi ongelmallisena. Toisaalta näissäkin puheenvuoroissa korostui se, että asiakkaiden taustoista nousseet tarpeet tulisi huomioida ja esimerkiksi vertaisuus voisi auttaa ratkaisemaan tiettyjä haasteita yhteisöissä ja auttaa eteenpäin. Lisäksi esiin nousi toimivien käytäntöjen suunnittelu eräänlaisena positiivisena haasteena, ei niinkään vaikeutena. Toisaalta saatettiin nähdä, että järjestötyölle tyypilliset toiminnan rakenteeseen liittyvät työtehtävät veivät aikaa asiakkaiden

kanssa toimimiselta, mutta tähän oli mahdollista vastata juuri työtapojen kehittämällä ja asiakkaiden osallistamisella.

Käytännöllisten, erityisesti omaa työtä koskettavien haasteiden lisäksi haastatteluissa nousi esiin kaksi yleisemmän tason teemaa, jotka liittyvät omalta osaltaan kotoutumiseen mutta myös kotoutumista edistävään ammattilaistyöhön. Ensimmäinen näistä teemoista on kohtaaminen, sen tärkeys ja sen ongelmallisuus. Kohtaaminen voi tarkoittaa asiakkaan ja ammattilaisen välistä, arvostavaa ja kuuntelevaa vuorovaikutusta, mutta myös aitoa vuorovaikutusta kantasuomalaisen ja maahanmuuttajataustaisten ryhmien ja yksilöiden välillä. Näistä pulmallisempina näyttäytyy enemmistön ja vähemmistöjen kohtaaminen. Ammattilaisten työllä voidaan haastateltavien mukaan auttaa tarjoamalla paikkoja kohtaamiselle, mutta todellista yhteisöllisyyttä ei voida rakentaa ulkoa käsin, ja tämä näyttäytyy haasteena paitsi käytännön työlle, myös kotoutumiselle ja ryhmien välisille suhteille. Kokemukset työmuodoista, joissa eri ryhmien edustajia on saatettu yhteen esimerkiksi kertomaan omasta elämästään tai vastaamaan kysymyksiin, ovat kuitenkin haastateltavien mukaan hyviä:

“sitten miesten ryhmästä jotkut miehet oli kiinnostuneita esimerkiksi uskonnollisista kysymyksistä, saatto olla että joku sitten kertoi, mitä jossain islamilaisessa kulttuurissa mitä pidetään tärkeänä ja mitä he täällä ihmettelee, se niinkuin selvensi sitä. -- Ja se on helpottanut sitten tällainen kohtaaminen, se on kaikkein parasta sellaista ennakkoluulojen poistamista että löytyy se ystävällinen ihminen sieltä.” (H3)

“Esimerkiksi näissä kotouttavissa ryhmissä tulee suomalaisia asiakkaita kertomaan heidän elämästä. Se on semmonen aito kohta silloin, mies tulee tänne, kaikki ovat kuuntelemassa, tulee todella paljon kysymyksiä. Huomaamme koko ajan, ei ole niin paljon tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Maahanmuuttajamiehet elävät siis omissa yhteisöissä tavalla tai toisella. Juuri sitä kohtaamista vielä, ei tiedetä asioita suomalaisista.” (H1)

Toinen keskeinen teema eri haastatteluissa oli hyvinvointialan ja maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn naisvaltaisuus. Tämä koski niin ammattilaisia kuin vapaaehtoistyöntekijöitäkin. Naisvaltaisuus asetti haastateltavien mukaan haasteita sille, miten miehet voivat kertoa asioistaan ja saada apua nimenomaan miehille erityisiin kysymyksiinsä. Toisaalta nähtiin myös, että jos alalle saataisiin lisää miehiä, se tasapainottaisi koko alaa ja tarjoaisi mallin ja yhtymäkohdan ammattilaisten tekemään työhön.

3.3 Maahanmuuttajataustaisten miesten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä Monikulttuurisen miestyön verkostosta

Monikulttuurisen miestyön verkosto on kokoontunut tähän mennessä neljä kertaa ja sen on jatkossakin tarkoitus kokoontua muutaman kerran vuodessa. Mukana on mm. järjestötyöntekijöitä ja tutkijoita eri puolelta Suomea, painottuen kuitenkin pääkaupunkiseudulle. Tavoitteena on järjestäytyä maanlaajuiseksi moniammatilliseksi verkostoksi siten, että sen jäsenillä on mahdollista entistä paremmin vaihtaa kokemuksia ja hyötyä jo olemassa olevasta tiedosta.

Haastateltujen toiveet verkoston toiminnalle liittyvät erityisesti maahanmuuttajamiesten hyvinvointia koskevien teemojen ja tehdyn työn julkiseksi tekemiseen ja verkoston kaltaisen monitoimijaisen kokonaisuuden äänen voimaan vaikuttamistyössä. Käytännössä voidaan esimerkiksi järjestää seminaareja, seurata mediassa käytävää keskustelua ja reagoida siihen yhdessä. Vaikuttamistyön kohteita voisivat olla median ennakkoluuloisen puhettavan haastaminen, mutta myös miesten näkökulman tuominen hyvinvointityöhön ja mahdollisesti miesten houkutteleva vastaavan työn tekijöiksi. Toinen keskeinen toive verkoston toiminnalle oli yhdistää kenttää, tulla tietoiseksi toisten toiminnoista ja tätä kautta myös kehittää yhteistä työalaa. Käytännössä tämä tarkoittaisi haastateltavien mukaan toiminnassa heränneiden kysymysten pohtimista yhdessä, hyvien asioiden jakamista sekä kentän kehittämistä pirstaleisesta yhtenäisemmäksi informaation tasolla. Tätä kautta myös työn jatkuvuus voisi parantua. Kentän tietotaidon yhdistämisen yksi käytännöllinen tuotos voisi olla ammattilaisten ja asiakkaiden hyödynnettävissä olevan palvelukartoituksen kokoaminen.

Verkoston toiminnan kohderyhmästä haastateltavilla oli monia näkemyksiä. Julkiseen keskusteluun osallistumisen ja yleisen vaikuttamistyön lisäksi jollekin näyttäytyi tärkeäksi tehdä asiaa tunnetuksi ”tavalliselle” kantasuomalaiselle väestölle ennakkoluulojen vähentämiseksi, ja toisen mielestä verkoston tulisi edistää palvelujen tavoitettavuutta nimenomaan maahanmuuttajataustaisten miesten suuntaan. Useat haastateltavista toivat esiin, että kentän yhdistämisestä voisi seurata todellista, toimintojen saatavuutta ja laatua edistävää yhteistyötä – erotuksena yhteistyöstä sen itsensä takia:

”jos järjestetään seminaari yhdessä on verkoston järjestämänä taloudellisestikin mahdollisempaa ja se kokonaisuus voi olla hiotumpi kun miestyötä erilaisista lähtökohdista toteuttavat ihmiset suunnittelee yhdessä. ” (H2)

Haastatteluissa pohdittiinkin myös, että verkoston ei tulisi olla vain ammattilaisten välistä toimintaa, vaan lopulta siitä täytyisi olla hyötyä myös kunkin toimijan asiakkaille:

”Liittyy jotenkin tähän asiakasrajapintaan, oon ollut tyytyväinen siihen et ylipäättään tehdään yhteistyötä mut se itseisarvo ei ole se yhteistyö vaan sillä myös pyritään johonkin, joka on se asiakkaiden tavoittaminen ja niiden hyvinvoinnin edistäminen. ” (H4)

Haastateltavien näkemysten mukaan verkosto saisi edelleen laajentua ja siihen voisi tulla lisää jäseniä myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Laajentuessaan verkosto voisi myös muodostaa paikallisia alueverkostoja. Kansallisesti kattavan verkoston apuna voi olla mahdollista hyödyntää internetiä. Lisäksi verkoston kokousten kehittämiseksi ideoitiin esimerkiksi kiertävää kokousta, jossa kokouksen yhteydessä tutustuttaisiin eri toimijoiden työhön jokaisen omissa toimipisteissä, sekä mies- ja naisnäkökulmien yhteen tuomista esimerkiksi naisten kanssa työtä tekevien järjestöjen vierailun muodossa.

Haastateltavat näkivät verkostolla olevan vaihtelevia merkityksiä heidän omalle työlleen. Osalle verkoston merkitys oli vasta rakentumassa. Keskeiseksi nähtiin asian pitäminen tietoisuudessa ja tiedon jakaminen asiakkaiden hyväksi. Erään haastateltavan mukaan verkostossa toimiminen avaa silmiä mieheyden monille ulottuvuuksille – jos oma toiminta liittyykin olennaisesti johonkin tiettyyn sisällölliseen teemaan, niin verkosto tarjoaa perspektiiviä siitä, mitä kaikkea ”monikulttuurisen miestyön” kenttä pitääkään sisällään.

4 Johtopäätökset

1. Miestyön verkoston kehittäminen

Tämän raportin tulosten perusteella Monikulttuurisen miestyön verkosto voidaan nähdä potentiaalisena hyvänä työmuotona, joka voi tukea sekä siihen osallistuvien omaa työtä, että edistää asiakkaiden etuja suoraan tai välillisesti. Verkoston kautta on mahdollista koota tällä hetkellä ilmeisen hajanainen palveluverkosto yhteen siten, että palveluita tarvitsevien olisi helppoa löytää etsimänsä. Miesten kanssa tehtävässä työssä, kuten hyvinvointityössä yleensäkin, on ennaltaehkäisevän työn merkitys nousussa. Tästä seuraa, että kynnystä palveluiden ja avun

hakemiseen pitäisi pyrkiä madaltamaan jo siinä vaiheessa, kun ongelmat eivät vielä ole päässeet kehittymään suuriksi. Tämä on haaste erityisesti miesten, niin kantasuomalaisten kuin maahanmuuttajataustaistenkin, ollessa palvelujen kohderyhmää.

Yleisesti Monikulttuurisen miestyön verkoston kaltaisen keskusteleavan foorumin on mahdollista tuoda yhteen toimijatahoja ja sitä kautta pitää yllä keskustelua miesten, tässä tapauksessa erityisesti maahanmuuttajataustaisten, tarpeista ja “miestyön ääntä” sekä hyvinvointityön kentällä että yleisessä keskustelussa. Verkoston toiminnan laajentaminen ja esiin tuominen laajemmin voisi osaltaan edesauttaa maahanmuuttajiin kohdistuvien ennakkoluulojen vähenemisessä ja siltojen rakentamisessa eri ryhmien, esimerkiksi kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien, mutta myös erityisesti “mies-” tai “naistyötä” tekevien ammattilasten, välille.

2. Palvelut miehille: tavoitettavuus, vastaavuus ja kynnyksen madaltaminen

Tämän raportin tulosten perusteella näyttää selvältä, että maahanmuuttajamiehillä on tarpeita palveluille, jotka huomioivat heidät paitsi kulttuurinsa edustajina, myös miehinä. Samalla on tärkeää ottaa huomioon miehen rooleista kumpuavat erityiset kotoutumisen haasteet. Keskeistä olisi, että sosiaali- ja terveyspalvelut tavoittaisivat niiden tarpeessa olevat miehet, myös maahanmuuttajataustaiset. Myös muissa kotoutumista tukevissa palveluissa ja työmuodoissa on mahdollista huomioida miesten tarpeet entistäkin paremmin.

Keskeistä on myös miesten työllistymisen tukeminen. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi mentoroinnin avulla samaan tapaan kuin Väestöliiton luotsaamassa Womento-hankkeessa, jossa maahanmuuttajataustaisia naisia on autettu omaa osaamista vastaavan työuran alkuun. Työ- ja elinkeinoministeriön maahanmuuttajien työllistymistä käsittelevän raportin mukaan miesten työllistyminen vaikeutuu keski-ikään tultaessa, eli “parhaassa työiässä”. Kun 81 % ulkomaan kansalaisista on työikäisiä (Tilastokeskus, 2013), on tärkeää tukea sekä maahanmuuttajataustaisten naisten että miesten työllistymistä ja työmarkkinoiden tasa-arvoisuutta niin sukupuolten kuin esimerkiksi etnisten ryhmienkin välillä. Palvelujen parantamisen lisäksi tämä vaatii myös joustamista ja uudenlaista asennoitumista työnantajapuolella.

3. Kaksisuuntainen kotoutuminen

Sekä tutkimustiedon että miestyötä tekevien ammattilaisten kokemusten perusteella on nähtävissä, että heikotkin siteet, esimerkiksi tuttavuussuhteet suomalaisiin ja erityisesti oman sukupuolen edustajiin ovat tärkeitä kotoutumiselle. Kokemuksia tästä on saatu esimerkiksi Miessakit ry:n Vieraasta Veljeksi -hankkeessa: suomalaisilta miehiltä saatu tuki ja vertaisuuden kokemus heidän kanssaan oli miehille tärkeää ja hyödyllistä, mutta miesten innostaminen ja sitouttaminen vapaaehtoistyöhön haastavaa (Kerkkänen & Saastamoinen 2013). Kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten miesten kohtaamiset voivat toimia ennakkoluuloja vähentävinä puolin ja toisin sekä auttaa saamaan oikeaa tietoa muista ryhmistä ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Onkin mahdollista puhua kaksisuuntaisesta kotoutumisesta, joissa sekä enemmistön että vähemmistön edustajilla on aktiivinen rooli.

4. Miesten keskinäinen tasa-arvo ja maahanmuuttajat osana suomalaista mies-kategoriaa

Miesten roolia tasa-arvokysymyksissä on nostettu esiin Sosiaali- ja terveysministeriön nimeämän miestyöryhmän toimesta (STM, 2014). Puhuttaessa miehiä koskevista tasa-arvokysymyksistä ja mieskategorian moninaisuudesta, on tärkeää huomioida myös monikulttuurisuus miehiä Suomessa kuvaavana yhtenä moninaisuuden muotona muiden rinnalla ja niiden kanssa vuorovaikutuksessa.

Työntekijöitä haastatteleamalla voidaan saada aavistus siitä, millaisia tarpeita maahanmuuttajamiehillä voi kotoutumisessaan olla. Tärkeää olisi kuitenkin myös edelleen tuoda tutkimuksessa esiin miesten omia näkökulmia siitä, mikä kotoutumisprosessissa on keskeistä ja millaisia haasteita siinä kohdataan.

Lähteet

Anis M. (2012): Isäkuvat monikulttuurisissa lastensuojelun kohtaamisissa. Teoksessa Keskinen, Vuori, Hirsiaho (toim.): *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere University Press 2012, s. 321–348.

Anis M. (2008): Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. *Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D47/2008*, Väestöliitto.

Castaneda, A.E., Rask, S., Koponen, P., Mölsä M. & Koskinen S. (2012): Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. THL:n raportti 61/2012.

Chuang S. & Tamis-LeMonda C. (2013) (toim.): *Gender Roles in Immigrant Families*. New York: Springer.

Datta K., McIlwaine C., Herbert J., Evans Y., May J. & Wills J. (2009): Men on the move: narratives of migration and work among low-paid migrant men in London. *Social & Cultural Geography*, vol. 10, No. 8, Dec 2009, s. 854–873.

Donato K., Gabaccia D., Holdaway J., Manalansan M. & Pessar P. (2006): A Glass Half Full? Gender in Migration Studies. *The International migration review*. 40(1)

Gong F., Xu J., Fujishiro K., Takeuchi D. (2011): Life course perspective on migration and mental health among Asian immigrants: The role of human agency. *Social Science and Medicine*, 73 (2011), s. 1618–1626.

Güngör D. & Bornstein M. H. (2013): Gender and Developmental Pathways of Acculturation and Adaptation in Immigrant Adolescents. Teoksessa Chuang & Tamis-LeMonda (toim.): *Gender Roles in Immigrant Families*. New York: Springer, s.177–190.

Haaste (2011): ”Kunniakonfliktin molempia osapuolia täytyy kuulla”. Luettu 4.5.2014 osoitteessa: <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32011/kunniakonfliktinmolempiaosapuoliataytyykuulla.html>

Harnois, C. E., & Ifatunji, M. (2011). Gendered measures, gendered models: toward an intersectional analysis of interpersonal racial discrimination. *Ethnic & Racial Studies*, 34(6), 1006–1028

Honkasalo V. (2012): Nuorisotyön monikulttuurisuus ja sukupuoli. Teoksessa Keskinen, Vuori, Hirsiaho (toim.): *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere University Press 2012, s.263–290.

Icken, A. (2010): Die Entwicklung von Sinus-Migrantenmilieus. Ein neuer Diskussions- und Forschungsanstaz zum Thema Integration. Teoksessa Prömper H., Jansen M. M., Ruffing A. & Nagel H. (toim.) *Was macht Migration mit Männlichkeit?* Verlagen Barbara Budrich, Opladen & Farmington Hills, MI, s.37–49.

Kalliolan Settlementti: Kunniakonfliktit (SOPU). Luettu 5.5.2014 osoitteessa: <http://www.kalliola.fi/sosiaalityo/nuoret/kunniakonfliktit-sopu/>

- Karatepe H. (2010): Gesundheit von männlichen Migranten. Teoksessa: Prömper ym.(toim.) *Was macht Migration mit Männlichkeit?* Verlagen Barbara Budrich, Opladen & Farmington Hills, MI, s.111–119.
- Keskinen S. (2012): Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalien kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Teoksessa Keskinen, Vuori, Hirsiaho (toim.): *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere University Press 2012, s.291–320.
- Kerkkänen, H. & Saastamoinen K. (2013): Vieraasta veljeksi - kaksisuuntaista kotoutumista miehille. *Miessakit ry:n julkaisuja 2013:1*.
- Lancee, B. (2012). The economic returns of bonding and bridging social capital for immigrant men in Germany. *Ethnic & Racial Studies*, 35(4), s.664–683.
- Lemercier J., Suonperä S-T., Tassopoulos K. (2012): Ajatuksia kotoutumisen ja kototuttamisen edistämisestä. Teoksessa Nyqvist & Hyvärinen (toim.): *DUSTI - luottamusta miehen linjalla. Maahanmuuttajamiehet ja ennaltaehkäisevä väkivaltatyö*. Naisten Apu Espoossa ry, Lyömätön Linja Espoo, s. 136–139.
- Lemercier J., Hyvärinen S., Hautamäki J. (2012): Kototuttaminen ja monikulttuurinen väkivallan ehkäisytyö Espoossa. Teoksessa: Nyqvist & Hyvärinen (toim.): *DUSTI - luottamusta miehen linjalla. Maahanmuuttajamiehet ja ennaltaehkäisevä väkivaltatyö*. Naisten Apu Espoossa ry, Lyömätön Linja Espoo, s. 26–58.
- Lyömätön Linja Espoossa: Miehen Linja. Luettu 5.5.2014 osoitteessa: <http://www.lyomatonlinja.fi/web/guest/miehen-linja1>
- Miessakit: Vieraasta veljeksi. Luettu 5.5.2014 osoitteessa: http://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/vieraasta_veljeksi
- Nekby L., Vilhelmsson R., Özcan G. (2008): Do host country educations even out the playing field? Immigrant-native labour market gaps in Sweden. *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, vol. 6(2), s.168–196.
- Nekby L. & Rödin M. (2010): Acculturation identity and employment among second and middle generation immigrants. *Journal of Economic Psychology*, 31 (2010), s.35–50.
- Nyqvist L. (2012): Ryhmätoiminnan reflektio. Teoksessa: Nyqvist & Hyvärinen (toim.): *DUSTI - luottamusta miehen linjalla. Maahanmuuttajamiehet ja ennaltaehkäisevä väkivaltatyö*. Naisten Apu Espoossa ry, Lyömätön Linja Espoo, s. 140–151.
- Pease, B. (2009). Immigrant men and domestic life. Teoksessa Donaldson et. al. (toim.), *Migrant men*, ss. 79–95. New York: Routledge.
- Perhoniemi R. & Jasinskaja-Lahti I. (2007): Maahanmuuttajien kotoutuminen seitsemän vuoden seurannan valossa. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration*, vol.2, nr.2/2007, s. 21–33.
- Poikien Talo. Luettu 5.5.2014 osoitteessa: <http://poikientalo.fi/ammattilaisille>

RAY (2014): Avustustietokanta / Kaikki avustuskohteet 2014. Haettu 4/2014 hakusanoilla “maahanmuuttaja”, “monikulttuurisuus”, “kotoutuminen” ja niiden tavallisilla variaatioilla osoitteesta: <http://avustukset.ray.fi/fi-fi/kaikki-avustuskohteet?vuosi1=2014&vuosi2=2014&sortCol=j&sortDir=asc>

Saarenpää T. & Korpela M. (2011): Työtä ja toivoa. Maahanmuuttajamiesten haasteita ja tarpeita. Teoksessa *Veljiä vertaisia. Työkaluja maahanmuuttajamiesten ryhmätoimintaan*. Pakolaisavun julkaisu 2011.

Setlementtinuorten Hämeen piiri: Kölvi-toiminta. Luettu 5.5.2014 osoitteessa: <http://www.kolvi.fi/?p1=Toiminta&p2=>

Shinyella T. (2012): The strong women and wrong men of ‘certain cultures’. Categorizing ‘immigrant men’ in the Finnish multicultural social work discourse. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2014): Mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa -väliraportti. *Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:3*.

Stenberg J. (2013): Sosiaalinen arviointi monikulttuurisessa poikatyössä. Monikulttuuristen poikien ja nuorisotyöntekijöiden käsityksiä sosiaalisesta pääomasta. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Suomen Pakolaisapu: Tukea arkeen vertaisryhmästä. Luettu 5.5.2014 osoitteessa: <http://www.pakolaisapu.fi/fi/kotimaan-tyo/kasvokkain.html>

Suomen Pakolaisapu: Järjestöhautomo. Luettu 5.5.2014 osoitteessa: <http://www.jarjestohautomo.fi/jarjestotiedote/?x522207=617069>

Tilastokeskus (2013): Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus. *Suomen virallinen tilasto, Väestö 2013*.

Tunç M. (2010): Väter in der interkulturellen Elternarbeit. Teoksessa Prömper ym.(toim.) *Was macht Migration mit Männlichkeit?* Verlagen Barbara Budrich, Opladen & Farmington Hills, MI, s.153–171.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2014): Maahanmuuttajien työllistyminen. Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 6/2014*.

Walton E. & Takeuchi D. (2010): Family structure, family processes and well-being among Asian-Americans. Considering gender and nativity. *Journal of Family Issues* 31(3), s. 301–332.

Wrede, S. (2010): Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä. Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) (2010): *Vieraita työssä – Työelämän etnistyvä eri-arvoisuus*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. s. 7–31

Väestöliitto: Monikulttuurinen miestyön verkosto. Luettu 20.4.2014 osoitteessa <http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/?x29403=3131567>.

Väestöliitto: Womento - naisten mentoriverkosto. Luettu 5.5.2014 osoitteessa <http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/womento/>.

YLE uutiset: “Miehen potkut lisäävät avioeroriskiä enemmän kuin naisen irtisanominen”.

Luettu 3.5.2014

osoitteessa: http://yle.fi/uutiset/miehen_potkut_lisaavat_avioeroriskia_enemman_kuin_naisen_irtisanominen/6858247